

ВИСНОВКИ

Досліджено питання щодо ризик-орієнтованого підходу в системах управління якістю підприємств сфери інжинірингових послуг у контексті вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015. Розкрито сутність ризику та вимоги стандарту щодо дій по обробці ризиків. Викладено методологію оцінювання ризиків на рівні процесів у системах управління якістю інжинірингових підприємств. Це дозволить підприємствам інтегрувати системи управління якістю із загальним менеджментом компаній, ефективно оцінювати ризики, постійно поліпшувати якість бізнес-процесів та досягати ключових цілей бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 704 с.
2. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2. Львів: Світ, 2006. 568 с.
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента [пер. с англ.]. Москва: Дело, 1992. 702 с.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 2007 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, №29, ст.389.
5. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 № 3164-IV.
6. Ролько О. Управління ризиками в системах управління. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2011. № 1. С. 47-52.
7. Переход на ISO 9001:2015 URL: <http://www.qcert.ru/rus/news/?action=show&id=238&category=3>
8. Инелеев И., Хабибулин М., Ибрагимов Р. Международный стандарт ISO 9001:2015 Системы менеджмента качества. Требования. Казань: «СЕРТ Академия», 2015. 33 с. URL: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2015/10/ISO-9001-2015-ot-30.09.14-Cert-Group.pdf>.
9. Risk management – Risk assessment techniques: IEC/ISO 31000:2009. URL: http://www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=51073.
10. Ролько О., Віткін Л. Сучасні методи аналізу ризиків в процесі проектування систем управління підприємством м'ясо-молочної промисловості. Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва та переробки сировини, стандартизації і безпеки продовольства: збірник праць за підсумками IV Міжнар. наук.-практ. конф. вчених, аспірантів і студентів 15 – 16 травня 2014 р. Київ, 2014. 103 с.
11. Вашуков Ю.А., Дмитриев А.Я., Митрошкина Т.А. Анализ видов, последствий и причин потенциальных несоответствий (FMEA). Метод. Указания. Самара: Самарский государственный аэрокосмический университет, 2008. 31 с.

УДК 338.45:005.591.6(477)

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Череп О.Г., д.е.н., доцент

*Запорізький національний університет,
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

cherep2508@gmail.com

У сучасних умовах господарювання одним з важливих чинників стабільного ефективного функціонування українських підприємств є успішне здійснення інноваційної діяльності, яка дозволяє значною мірою забезпечити їх конкурентоспроможність. Проте, як свідчать результати досліджень, впровадження різних нововведень на вітчизняних підприємствах, як правило, здійснюється час від часу, а не на постійній основі. Це свідчить про низьку інноваційну активність підприємств в Україні. Кількість підприємств, що впроваджують

інновації, зменшується з щороку і зараз становить 12–14%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Більшість промислових підприємств середнього та великого бізнесу взагалі не впроваджували і не мають на меті в подальшому реалізовувати інноваційні проекти. Однією з причин цього є відсутність належного досвіду в управлінні нововведеннями і ефективного організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю. Отже, необхідною умовою успішного господарювання є формування й використання цілісного організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю, який передбачав би чітку впорядкованість його елементів і ефективність їх взаємодії. У статті розглянуто існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю. Виділено їхні переваги та недоліки, що у подальшому дозволить сформуванню ефективного механізму, за допомогою якого управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах призведе до їх високої активності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, підприємство, економічний механізм, елементи, розвиток, чинники, принципи, методи.

FORMATION OF ECONOMIC MECHANISM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES INNOVATIVE ACTIVITIES

Cherep A.G., Doctor of Economy, Docent

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

In modern economic conditions, one of the important factors in the stable functioning of Ukrainian enterprises is the successful implementation of innovation activities, which allows them to be highly competitive. However, according to research results, the introduction of various innovations at domestic enterprises is usually carried out from time to time, but not on an ongoing basis. This testifies to the low innovation activity of enterprises in Ukraine. The number of enterprises introducing innovations decreases with each passing year and is now 12-14%, which is less in 3-4 times than in innovative economies. Most industrial enterprises of medium and large businesses did not implement or aim at implementing innovative projects in the future. One of the reasons for this is the lack of proper experience in managing innovations and an effective organizational and economic mechanism for managing innovation activities. Thus, the necessary condition for successful management is the formation and use of a holistic organizational and economic mechanism for the management of innovative activities, which would provide for a clear order of its elements and the effectiveness of their interaction. In the article the existing organizational and economic mechanisms of management of innovation activity are considered. Their advantages and disadvantages are allocated, which in the future will allow to form an effective mechanism by which management of innovative activity at industrial enterprises will lead to their high activity.

Key words: innovation activity, enterprise, economic mechanism, elements, development, factors, principles, methods

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Діяльність промислових підприємств в умовах нестабільності економічної ситуації в країні, політичної обстановки, погіршення добробуту населення, недосконалості чинного законодавства, зростання податкового тиску, тобто зовнішніх чинників діяльності, спрямована на зміцнення конкурентних позицій шляхом завоювання нового ринкового сегменту, випуску інноваційної продукції, скорочення витрат, раціонального використання ресурсів та за умови впровадження технологічних досягнень. Проте рівень інноваційної активності підприємств характеризується поступовим погіршенням, оскільки науково-технічні досягнення досить повільно використовуються, виготовлена продукція, на підставі застосування інноваційних розробок, не користується попитом на зовнішньому ринку, адже є неконкурентоспроможною поряд із продукцією лідируючих підприємств. Зауважимо, що відсутні сприятливі умови підвищення інноваційної діяльності промислових підприємств, адже більшість із них перебувають у кризовому стані або є збитковими, не забезпечені джерелами фінансування задля залучення інноваційних технологій, обміном досвідом з міжнародними організаціями. Передумовою вирішення цих проблем є проведення інноваційної політики промислових підприємств, що можливо за умови формування, використання економічного механізму інноваційної діяльності (ЕМІД).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Більшість вітчизняних учених зосереджують увагу на вивченні питань побудови, формування, використання організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності (ІД), економічного механізму управління інноваційним процесом, управління ІД, механізму

зростання прибутковості, визначенні проблем щодо їх впровадження на різних підприємствах, але розвиток економічного механізму ІД на промислових підприємствах залишається не достатньо вивченим. Серед науковців вагомий внесок у дослідження складових організаційно-економічного механізму ІД здійснили: С.В. Бреус, О.І. Дідченко та О.М. Костомаха, Н.О. Долгошея, О.А. Кирик, І.М. Кіпіоро, А.А. Коваль, П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів, О.Ю. Мірошніченко, В.І. Карюк, О.В. Савченко, В.П. Соловійов, О.Ю. Славута, А.А. Турило, В.О. Черепанова.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розгляд існуючих організаційно-економічних механізмів управління інноваційною діяльністю. Виділення їхніх переваг та виокремлення недоліків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження проблем щодо побудови організаційно-економічних механізмів управління інноваційною діяльністю та їхніх особливостей у вітчизняній науці почалося відносно недавно. Так, О.Ю. Славута [1] побудувала організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю, який складається із взаємопов'язаних елементів, дозволяє врахувати дію чинників навколишнього середовища і спрямований на управління розвитком підприємства (рис. 1).

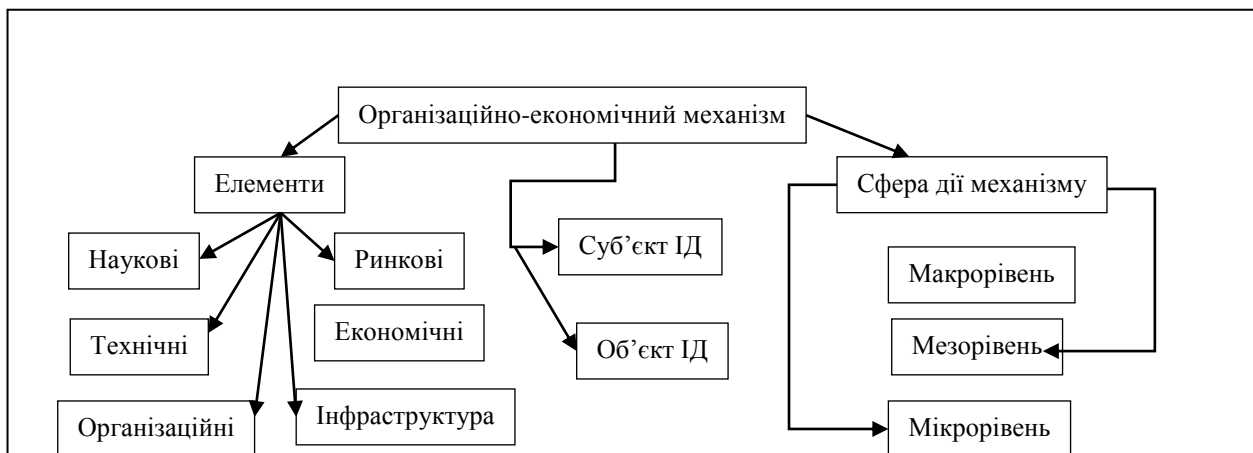

Рис. 1. Елементи організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю

Примітка: побудовано автором на основі (Славута, 2014, с. 95-97)

Серед елементів організаційно-економічного механізму визначено: організаційні (стимулювання розвитку ІД, навчання персоналу, злагоженість роботи); економічні (залучення інвестицій, використання інновацій, покращення ІД, підвищення конкурентоздатності товару); технічні (дотримання чинного законодавства, упровадження технологічних розробок, урахування виробничих потужностей); ринок (попит на продукцію, розвиток інноваційного ринку, можливості підприємства); суб'єкти та об'єкти ІД; макрорівень (державна підтримка, чинні нормативно-правові акти, співробітництво з міжнародними організаціями); мезорівень (розробка та використання нових технологій на рівні регіону, їх поширення, упровадження в практичну діяльність); мікрорівень (застосування інноваційних розробок, виготовлення продукції, просування товарів) (рис. 1). Автором запропоновано етапи ІД підприємств, а саме: розробка та покращення властивостей продукції, тобто підготовчий етап; етап виробництва товарів; поширення продукції серед споживачів та отримання доходів. Перевагою проаналізованого підходу є те, що запропонований організаційно-економічний механізм сприяє використанню маркетингових заходів, зменшенню впливу чинників ринкового середовища та отриманню синергетичного ефекту. Проте не можна не зазначити, що в наведеному механізмі не визначено роль держави, використання стратегії ІД, методи й напрями інноваційного розвитку.

Велику увагу формуванню організаційно-економічного механізму ІД приділив А.А. Коваль [3], який розмежував сутність економічного та організаційного механізму, розглянув доцільність використання господарського механізму, доповнив організаційно-економічний механізм управління ІД. Економічний механізм було розглянуто як спосіб зміцнення конкурентних позицій, регулювання цін, забезпечення процесу виробництва фінансовими ресурсами, стимулювання діяльності персоналу. Своєю чергою, організаційний механізм складається із сукупності елементів, якими можна управляти, що сприяє взаємодії підрозділів, врахуванню потреб підприємців, дії чинників зовнішнього середовища та покращує показники діяльності. Основними елементами організаційно-економічного механізму управління є: законодавча система; формування бюджету; податкове навантаження; фінансове забезпечення; пільгове кредитування; державна політика підтримки ІД; проведення науково-дослідних робіт; вплив чинників ринкового середовища; стратегія управління ІД; стратегія формування продукції; інвестиційна стратегія; стратегія стимулювання розвитку; процес виробництва продукції; система управління ІД; отримання продукту. Запропонований автором організаційно-економічний механізм визначає мету діяльності, цілі, завдання, враховує вплив факторів зовнішнього середовища, ґрунтується на використанні інструментів, важелів для покращення діяльності підприємства. При такому підході поза увагою залишилось питання щодо використання методів, принципів побудови організаційно-економічного механізму.

О.І. Дідченко та О.М. Костомаха [5] розглянули особливості побудови та з'ясували необхідність використання організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком. У цьому випадку, організаційно-економічний механізм розглядався як відкрита система, яка повинна враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, взаємодію підприємства із постачальниками, конкурентами, покупцями, кредиторами, державними органами, оскільки дані фактори гальмують розвиток інноваційної діяльності. Для побудови організаційно-економічного механізму було визначено його функції: рівність умов розвитку суб'єктів господарювання щодо здійснення інноваційної діяльності; покращення системи маркетингового обслуговування; стимулювання розвитку творчого потенціалу працівників; підтримання конкурентної боротьби між підприємствами; розвиток інноваційного потенціалу з метою виходу з кризового стану. До складових організаційно-економічного механізму було віднесено принципи, функції, критерії, інструменти, стратегії. Серед етапів формування механізму визначено: формування цілей; оцінка можливостей підприємства та досягнутого рівня розвитку; виявлення впливу чинників оточуючого середовища; вибір стратегії, формування інструментарію необхідного для її реалізації, впровадження стратегії; оцінка результатів, контроль. Недоліком цього механізму є відсутність обґрунтування доцільності діагностики інноваційного розвитку та не наведено методи управління даним процесом.

П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів [4] при побудові організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком виокремили сукупність систем, до яких віднесено (рис. 2): рівень доступності інформації, можливість обміну інформацією між підприємством та зовнішнім оточенням, процес збору та аналізу даних; стимулювання персоналу, використання системи винагород, підвищення рівня професіоналізму; прогнозування можливостей розвитку ІД, дослідження ринку, попиту на продукцію, планування напрямів діяльності; організація ІД, тобто контроль за використанням ресурсів, інноваційним розвитком, коригування стратегії. Використання кожної системи забезпечує ефективність формування організаційно-економічного механізму, але при побудові механізму не враховано систему управління, контролю, коригування, оцінки чинників макросередовища.

Інший автор розглянула формування та використання організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності та стверджувала, що цей механізм спрямований на проведення технологічних досліджень, науково-дослідних робіт, розробку нових технологій та використовує засади покращення діяльності підприємства [6, с. 20-21]. Основними

елементами організаційно-економічного механізму є (рис. 2): дослідження інноваційного ринку, технологічних розробок; процес виробництва продукції; готовий товар з новими властивостями; інформаційне забезпечення; державне регулювання; фінансові ресурси; менеджмент; маркетинг; планування ІД; регулювання цін та зменшення числа ризиків; очікувані результати діяльності. Перевагою проаналізованого механізму є врахування впливу ризиків на ІД, можливість корегування рівня цін, але окремо не визначено вплив чинників мікро- та мезосередовища на формування механізму, необхідність використання стратегії ІД.

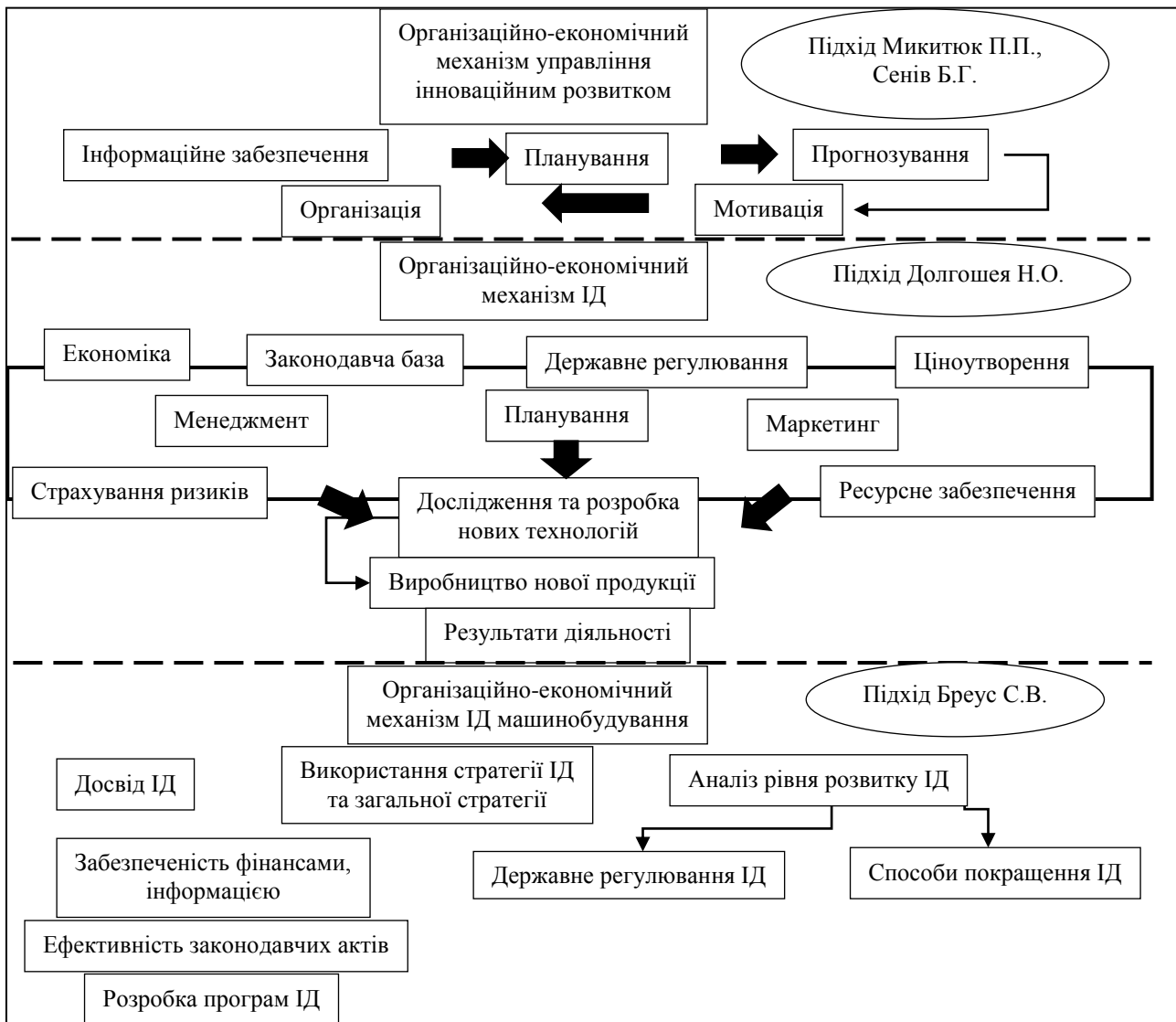

Рис. 2. Елементи організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Долгошея, 2011, с. 20-21; Микитюк та Сенів, 2009, с. 157-162; Бреус, 2003, с. 26-29)

Варто розглянути підхід С.В. Бреус [7] до розробки організаційно-економічного механізму ІД підприємств машинобудування, який здійснюється шляхом дотримання функцій та проведення державного регулювання інноваційного розвитку, використання фінансової підтримки. При побудові такого механізму було враховано організаційний та економічний аспект функціонування підприємства та виокремлено наступні складові (рис. 2):

використання загальної стратегії розвитку та стратегії ІД; дослідження рівня розвитку ІД; врахування досвіду інноваційного розвитку; механізм державного регулювання; забезпеченість фінансами, інформацією; законодавча база; організація ІД; моніторинг; перспективи підвищення ІД. Отже, при формуванні механізму враховано досвід зарубіжних країн, доцільність посилення державного контролю за інноваційним розвитком. Зауважимо,

що недоліком сформованого підходу є відсутність механізму страхування ризиків інноваційної діяльності та не визначено методи, функції, принципи цього механізму.

Схожої думки дотримувалися О.Ю. Мірошніченко, В.І. Карюк [8], які запропонували процес побудови організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності. Використання наведеного механізму на підприємствах дозволяє оцінити можливості функціонування в майбутньому, проаналізувати загрози і перспективи ІД, організувати процес розвитку, досягнути економічних цілей та виконати поставлені завдання. Проаналізований нами механізм був побудований шляхом здійснення таких етапів: формування цілей та завдань ІД відповідно до мети загальної стратегії розвитку; аналіз інноваційного потенціалу підприємства, рівня забезпеченості ресурсами, додатковими джерелами фінансування; оцінка загроз та ризиків ринкового середовища, сприятливої дії внутрішнього середовища на розвиток ІД; вибір кількох інноваційних стратегій; визначення передумов використання обраної стратегії, тобто залучення фінансових ресурсів, методи залучення інновацій; реалізація інноваційної стратегії, контроль, коригування; визначення досягнутих результатів, тобто покращення ІД відповідно до використаної стратегії; з'ясування недоліків стратегії, оцінка перспектив подальшого функціонування підприємства. Використання організаційно-економічного механізму забезпечить покращення результатів діяльності підприємства, підвищення інноваційної діяльності й економічного розвитку. Його перевагою є узгодженість інноваційної стратегії з наявним рівнем ІД, можливість регулювання та активізації ІД.

Дещо інший підхід розкритий у працях А.А. Турило [9], адже було запропоновано механізм управління інноваційним розвитком підприємства, що дозволяє покращити інноваційний розвиток, організувати управління ІД, використовувати економічну та організаційну складові. Автором визначено такі складові організаційно-економічного механізму: орган управління, його права та ступінь відповідальності; суб'єкт та об'єкт управління (види діяльності, підрозділи підприємства, напрями ІД); функції; методи; інструменти та важелі; доступність інформації; нормативно-правове забезпечення; фінансова допомога, інвестиційний капітал; визначення відповідності організаційно-економічного механізму господарському механізму; залучення інноваційних технологій; аналіз результатів діяльності, контроль, корегування інноваційного розвитку. Упровадження організаційно-економічного механізму сприятиме інноваційному розвитку, підвищенню ефективності процесу управління впровадженням інновацій, але при формуванні цього механізму не враховано дії зовнішнього та внутрішнього середовища, стратегічні цілі діяльності.

Савченко О.В., Соловійов В.П. [10] вказали на можливість використання організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності, під яким було розглянуто використання принципів, методів, здійснення економічних відносин щодо розробки, використання та поширення інноваційних технологій, застосування системи мотивації споживачів, персоналу, застосування інновацій, активізації діяльності працівників, а також урахування впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на інноваційну діяльність. Серед функцій механізму визначено: формування потенціалу підприємства; зміцнення конкурентних позицій; співробітництво між підприємствами; стимулювання працівників щодо використання інновацій та розробки технологій; реалізація економічного потенціалу щодо інноваційного розвитку; рівність економічних умов; пропорційний розподіл обов'язків між працівниками підрозділів. До елементів мотиваційного механізму віднесено: стимули ринкового середовища; винагороду працівників за розробку інноваційних технологій; діяльність персоналу; участь у впровадженні інновацій; сприйняття колективом підприємства інноваційних напрямів розвитку щодо виготовлення нового товару; покращення ІД. Отже, організаційно-економічний механізм спрямований на досягнення стратегічних цілей, використання методів підвищення ІД, стимулювання інноваційного розвитку. Однак у такому механізмі відсутнє визначення очікуваного економічного ефекту, не враховано доцільність прогнозування результатів ІД.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, слід зазначити, що автором було проаналізовано та формування та використання організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності з точки зору різних науковців. Визначено їхні переваги та недоліки. Подальші дослідження повинні спрямовуватися на деталізацію інструментів і методів комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища, який би ґрунтувався на використанні інформаційної, соціальної, екологічної складових, і дотриманні функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Славута О.Ю.. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю підприємств з виробництва курячого м'яса. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 1(21). С. 94–98.
2. Коваль А.А. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2011. №2(58). с. 40–47. URL: <http://vistnyk.knutd.com.ua/files/Visnyk/Visnuk_2_2011.pdf>
3. Коваль А.А. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2011. №2(58). с. 40–47. URL: <http://vistnyk.knutd.com.ua/files/Visnyk/Visnuk_2_2011.pdf>
4. Микитюк П.П., Сенів, Б.Г.. Інноваційна діяльність: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
5. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф. та Скочиляс С.М. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
6. Долгошея Н.О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2011. №3. С. 17–22.
7. Бреус С.В. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 50. с. 25–30. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54382>
8. Мірошниченко О.Ю., Карюк В.І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_14
9. Турило А.А.. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 14. Ч. 1, с. 93–96. URL: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=47>>
10. Савченко О.В., Соловійов В.П. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2635>>

УДК 338.45:005.931.11:005.414

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ЇХНЬОГО РОЗВИТКУ

Швець Ю.О., к.е.н., ст. викл., Чабанець О.О., студент

*Запорізький національний університет
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

Стаття присвячена дослідженню антикризового управління на промислових підприємствах як передумови їх розвитку. Наведено та проаналізовано існуючі підходи до трактування антикризового управління, проаналізовано наведені та охарактеризовані завдання антикризового управління на промисловому підприємстві, наведені фактори, що впливають на антикризове управління, виділено вісім етапів антикризового управління. Проаналізовано сучасний стан промислового сектора в Україні та Запорізькій області: частка збиткових та прибуткових підприємств, їх фінансовий результат до оподаткування. Проаналізовано показники фінансової стійкості ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС», ідентифіковано тип фінансової стійкості. Виділено ряд проблем, що впливають на антикризове управління: проблема раннього діагностування кризи, проблема технологічного